

Nr 35

Bevillningsutskottets betänkande med anledning av motioner angående stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin.

I prop. 1970: 41, som hänvisats till stats- och bankoutskotten, framläggs förslag om tidsbegränsade åtgärder avsedda att underlätta strukturomvandlingen inom textil- och konfektionsindustrierna (TEKO-industrierna) samt den manuellt arbetande glasindustrin. För TEKO-industrierna föreslås ett fyraårigt och för den manuella glasindustrin ett treårigt program. Programmen innehåller åtgärder som syftar till dels främjande av export av de berörda branschernas produkter, dels höjande av kunskapsnivån i branscherna genom särskilda utbildningsinsatser.

För exportfrämjande åtgärder i form av bl. a. bidrag till vissa tröskelkostnader vid exportprojekt och kollektiva manifestationer ställs enligt förslaget ett sammanlagt belopp av 21,2 milj. kr. till förfogande under perioden, varav 20 milj. kr. för TEKO-industrierna och 1,2 milj. kr. för den manuella glasindustrin. Dessutom föreslås ett system med statliga lånegarantier med årsramar av 7,5 milj. kr. för TEKO-industrierna och 1 milj. kr. för den manuella glasindustrin.

För utbildningsinsatser föreslås ett sammanlagt belopp av 9,8 milj. kr., varav 9,2 milj. kr. för TEKO-industrierna och 600 000 kr. för den manuella glasindustrin.

Den administrativa sammanhållningen av programmen föreslås anförtros kommerskollegium såvitt angår de exportfrämjande åtgärderna och statens institut för företagsutveckling (nuvarande statens institut för hantverk och industri) såvitt avser utbildningsinsatserna.

Med anledning av prop. 1970: 41 har till bevillningsutskottet hänvisats följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 1012 av herr *Nils Theodor Larsson* och II: 1170 av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, vari bl. a. hemställts

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 41 medger att företag inom glasindustrin under treårsperioden får utnyttja investeringsfundsmedel för rationaliseringsinvesteringar,

2) de likalydande motionerna I: 1014 av fröken *Pehrsson m. fl.* och II: 1173 av herr *Persson* i Heden *m. fl.*, vari bl. a. hemställts

att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 41 medger att TEKOföretag får utnyttja investeringsfondsmedel för dels omställnings- och upp-rustningsinvesteringar, dels exportprojekt inklusive marknadsinvesteringar.

De under 1) upptagna motionerna har i vad avser exportfrämjande åtgärder hänvisats till statsutskottet, i vad avser utnyttjande av investeringsfondsmedel till bevillningsutskottet och i övrigt till bankoutskottet. De under 2) upptagna motionerna har i vad avser utnyttjande av investeringsfondsmedel hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Förordningen (1955: 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning m. m.

Enligt förordningen (1955: 256) om investeringsfonder för konjunktur-utjämning äger svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening och svensk sparbank rätt att göra avsättning till investeringsfond. Avsättning får ske till investeringsfond för rörelse med högst 40 % av årsvinsten före skatt under förutsättning att en viss del av beloppet insatts på särskilt konto i riksbanken. Denna del utgör för aktiebolag, sparbank och ekonomisk förening, som ingår i jordbrukskasserörelsen, 46 % och för annan ekonomisk förening 40 % av avsättningen. Betalningen skall ha verkställts senast den dag, då företaget har att avge allmän självdeklaration för det beskattningsår, då avsättning till investeringsfond skett. Enligt 9 § 1 mom. i förordningen kan Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, arbetsmarknadsstyrelsen besluta att investeringsfond under den tid och under de villkor i övrigt, som läget på arbetsmarknaden påkallar, skall eller får tas i anspråk för sitt ändamål. Beslutet kan vara generellt, d. v. s. avse samtliga företag eller företag av viss beskaffenhet eller också gälla visst eller vissa företag. Om sådant beslut meddelats, äger företaget från riksbanken utfå 40 % av det belopp av investeringsfonden som enligt beslutet skall eller får tas i anspråk. Aktiebolag, ekonomisk förening eller sparbank äger dock utfå 46 % av nämnda belopp av investeringsfonden om aktiebolag uttar medel som inbetalats efter den 30 juni 1960, eller om ekonomisk förening uttar medel som inbetalats efter nämnda dag men före den 1 juli 1963, eller om ekonomisk förening, som ingår i jordbrukskasserörelsen, eller sparbank uttar medel vilka inbetalats för beskattningsår som gått till ända efter utgången av februari 1970.

Kungl. Maj:t kan efter ansökan från vederbörande företag besluta att investeringsfond får tas i anspråk för sitt ändamål under längre tid än nyss sagts. Bestämmelser härom är införda i 9 § 3 mom. Förutsättningen för sådant beslut är, att det med hänsyn till läget på arbetsmarknaden och övriga förekommande omständigheter befinnes vara av synnerlig vikt för det allmänna att viss investering igångsätts.

Under samma förutsättning kan Kungl. Maj:t enligt sistnämnda författningsrum meddela preliminärt beslut att investeringsfond, som framdeles avsätts, får tas i anspråk för sitt ändamål. Om sådant preliminärt beslut meddelats, skall arbetsmarknadsstyrelsen meddela slutligt beslut i enlighet med det preliminära beslutet, sedan uppgift inkommit från länsstyrelsen om att avdrag för avsättning till investeringsfond medgivits vid inkomst-taxeringen.

Beslut om ianspråktagande enligt 3 mom. får avse högst 75 % av sådana vid tidpunkten för beslutet kvarstående fondmedel, beträffande vilka beslut enligt 1 mom. inte meddelats, och, såvitt avser framtida investeringar, 75 % av dessa. Det belopp som får tas i anspråk får vidare inte överstiga 75 % av kostnaderna under den tid beslutet avser för däri angivna investeringar eller bidrag. Man får således vid tillämpning av 3 mom. inte avskrivna mer än 75 % av investeringskostnaderna med anlitande av investeringsfonden. Vid ianspråktagande enligt 3 mom. medges vidare inte det investeringsavdrag om 10 % av ianspråktagna fondmedel, varom nämns i 16 § första stycket i förordningen.

Investeringsfond för rörelse kan enligt 11 § i förordningen få tas i anspråk för avskrivning eller avräkning av kostnader i huvudsak för följande ändamål:

1) byggnadsarbeten avseende ny-, till- eller ombyggnad eller reparation och underhåll (Den byggnad, som är föremål för arbetet, får dock inte utgöra lagertillgång i rörelsen)

2) anskaffande av nya maskiner och inventarier

3) anskaffande, ombyggnad och reparation av fartyg

4) undersökningsarbete, förberedande arbete och tillredningsarbete i gruva, stenbrott eller annan liknande fyndighet.

Om särskilda skäl föreligger kan Kungl. Maj:t medge företag, som direkt eller genom dotterföretag driver rörelse i utlandet, att ta investeringsfond för rörelse i anspråk för kostnader avsedda att främja avsättningen utomlands av varor som företaget tillverkar här i riket.

När det gäller differentieringen i beskattningen i lokaliseringspolitiskt syfte har vissa åtgärder förekommit inom ramen för investeringsfundsmedlens användning. I samband med att 1963 års vårriksdag antog vissa ändringar i förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning beslöts att avsättningar till konjunkturutjämningsfond fr. o. m. den 1 juli 1963 temporärt skulle kunna tas i anspråk i lokaliseringsfrämjande syfte. Rätten att använda investeringsfonderna för sådant ändamål upphörde emellertid när det statliga lokaliseringsstödet trädde i kraft den 1 juli 1965. Även efter denna tidpunkt har emellertid Kungl. Maj:t medgivit att investeringsfundsmedel fått användas i lokaliseringspolitiskt syfte. De tillstånd som därvid meddelats har avsett den begränsade rätt till ianspråktagande av fondmedel, som gäller enligt 9 § 3 mom. i förordningen.

Lokaliseringsutredningen har i ett i november 1969 avlämnat betänkande Lokaliserings- och regionalpolitik (SOU 1969: 49) berört bl. a. frågan om skattepolitiken som ett medel att åstadkomma en eftersträvad styrning av företag och sysselsättning till vissa speciella landsdelar. I princip skulle detta enligt utredningens uppfattning kunna ske enligt i huvudsak två olika linjer, nämligen antingen genom att på något sätt lindra beskattningen inom sysselsättningsvaga områden eller genom att ge särskilda skatteförmåner för företag i samband med att dessa investerar medel i dylika regioner. Utredningen anför bl. a.

Teoretiskt vore det givetvis möjligt att ha en lägre statsskatt för företag inom vissa delar av landet, men utredningen är inte beredd att framlägga förslag i denna riktning. En sådan "regional" skattepolitik är förenad med så stora komplikationer, att den redan ur tekniska synpunkter synes svår att genomföra. Vidare är möjligheterna till avskrivningar på anläggningstillgångar och nedskrivning av varulager samt avsättningar till investeringsfonder så stora, att beskattningen av ev. företagsvinster knappast är något av de största problemen vid lokalisering till stödområdet.

Det andra slaget av skattestimulans — särskilda skatteförmåner för företag vid deras investeringar i stödområdet — synes i och för sig lättare att genomföra och skulle troligen också ha större effekt. Företagen kan ju nämligen i detta fall från början beräkna värdet av skattestimulansen, då detta värde inte är beroende av den framtida vinstutvecklingen i det nya företaget.

En skattefördel av detta slag skulle kunna konstrueras så, att företaget fick rätt att använda obeskattade vinstmedel vid investeringar i vissa av statsmakterna bestämda regioner. Starka skäl synes kunna anföras för att skapa en sådan ordning. Då utredningen trots detta inte är beredd att föreslå åtgärder i denna riktning, är skälet helt enkelt det, att den anser det inte nödvändigt med dylika bestämmelser. Nuvarande bestämmelser om avsättning till och användning av investeringsfonder torde nämligen helt kunna tillgodose de syften en speciallagstiftning av ovan antydd art skulle främja. Under sådana förhållanden synes det onödigt att ytterligare komplicera vår skattelagstiftning med bestämmelser av angiven innebörd.

Samtidigt som utredningen inte vill förorda någon speciallagstiftning vill den dock understryka angelägenheten av att investeringsfonderna i all utsträckning som är möjlig används som lokaliseringsspolitiskt styrmedel inom stödområdet. Det synes inte uteslutet att betydande resultat härigenom skall kunna nås.

Prop. 1970: 41

Förslagen i propositionen 1970: 41 grundas på ett av TEKO-utredningen i augusti 1969 avgivet delbetänkande (Stencil I 1969: 6) och på en framställning till chefen för industridepartementet från organisationerna inom den manuella glasindustrin.

I propositionen berörs de hittills vidtagna statliga åtgärderna för att stödja TEKO-industrierna. Bl. a. nämns frisläppande av investeringsfondsmedel och statligt lokaliseringssöd. I syfte att öka sysselsättningen och åstad-

komma en differentiering av industrin i de södra delarna av Älvsborgs län frisläpptes sålunda under senare hälften av år 1966 investeringsfonderna för företag som gjorde investeringar i Boråsområdet. De fondmedel, som togs i anspråk, uppgick till sammanlagt 40 milj. kr. och avsåg investeringar på 78,5 milj. kr. Investeringarna var fördelade på ett 40-tal företag, de flesta inom TEKO-sektorn. Investeringsfondsmedel har dessutom under perioden 1963—1966 frisläppts inom det s. k. stödområdet till ett sammanlagt belopp av ca 6 milj. kr. för TEKO-företag. Under perioden den 1 juli 1965—den 1 juli 1969 har inom ramen för det femåriga statliga lokaliseringsstödsprogrammet nio TEKO-företag beviljats stöd med sammanlagt mer än 17 milj. kr., varav drygt 4 milj. kr. såsom bidrag.

För att stärka de svenska TEKO-industriernas ställning i den allt hårdare internationella konkurrensen framlade TEKO-utredningen i sitt delbetänkande bl. a. förslag om vissa exportfrämjande åtgärder, vilka skulle inrikta sig på marknadsbedömning, framtagande av exportkollektion, upprättandet av försäljningsorganisation i utlandet inklusive lageruppbyggnad och kundkrediter, säljstimulerande åtgärder samt utbildning. För att finansiera dessa åtgärder föreslog TEKO-utredningen — utöver de kostnader som skulle falla på statsverket — att investeringsfondsmedel efter prövning från fall till fall skulle få utnyttjas för att underlätta dels omställnings- och upprustningsinvesteringar i TEKO-industrierna, dels väl planerade exportprojekt inkluderande marknadsinvesteringar i utlandet.

Utredningens förslag om utnyttjande av investeringsfondsmedel för exportprojekt berördes endast av ett fåtal av remissinstanserna. Enligt konjunkturinstitutets mening kunde en utvidgning av investeringsfondernas användningsområde till att omfatta även immateriella investeringar väl försvaras. Man borde dock närmare överväga om man därmed skulle mista en del av den effektivitet som investeringsfonderna hade som konjunkturstyrningsmedel. Betänkligheter kunde också riktas mot förslaget om del var tänkt att gälla endast för TEKO-industrierna. Kommerskollegium ansåg det vara viktigt beakta att utnyttjandet av medel ur investeringsfonderna inte fick karaktären av ett efterskänkande av skatter eller avgifter vid export. En sådan åtgärd anges nämligen som icke tillåten subventionering i GATT-reglerna. Arbetsmarknadsstyrelsen, länsstyrelsen i Skaraborgs län och Tjänstemännens centralorganisation avstyrkte utredningens förslag under hänvisning till att genomförandet skulle innebära en urholkning av investeringsfondernas primära uppgift som konjunkturutjämnare.

Chefen för industridepartementet anser av samma skäl som remissinstanserna att någon generell rätt för TEKO-industrierna att fritt utnyttja investeringsfonderna för omställnings- och upprustningsinvesteringar inte bör gälla. Beträffande TEKO-utredningens förslag att fonderna skall få utnyttjas för marknadsinvesteringar i utlandet framhåller departements-

chefen att visst underlag för en tillämpning i denna riktning av förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning redan finns. Kungl. Maj:t kan nämligen, om särskilda skäl föreligger, medge företag som driver rörelse i utlandet att ta investeringsfond i anspråk för kostnader som är avsedda att främja avsättningen utomlands av varor som företaget tillverkar inom landet. Departementschefen framhåller att bestämmelsen hittills inte tillämpats och han vill, efter samråd med chefen för finansdepartementet, inte förorda någon utvidgning av bestämmelserna om utnyttjande av investeringsfonder innan de redan existerande möjligheterna att använda fonderna vid investeringar för exportändamål prövats.

Motivering

I: 1012 och II: 1170

En möjlighet till förstärkning av det i prop. 1970: 41 föreslagna stimulansprogrammet för glasindustrin är att låta företagen få utnyttja investeringsfondsmedel för rationaliseringsinvesteringar.

I: 1014 och II: 1173

Investeringsfondsmedel har vid vissa tillfällen utnyttjats för områden där TEKO-industrierna dominerar. TEKO-utredningen föreslog i sitt delbetänkande, att TEKO-företagen skulle få möjlighet att utnyttja investeringsfondsmedel för dels omställnings- och upprustningsinvesteringar, dels exportprojekt inklusive marknadsinvesteringar. Detta förslag har inte godtagits av departementschefen, men det bör enligt motionärernas mening bifallas.

Utskottet

En av huvuduppgifterna för den samhällsekonomiska planeringen är att kunna möta konjunkturväxlingar på ett sådant sätt att den ekonomiska balansen rubbas så litet som möjligt. Industrins investeringar har stor betydelse i detta sammanhang, och genom åtgärder på bl. a. beskattningsområdet har man sökt styra investeringarna så att man åstadkommer en utjämning av växlingarna i produktion och sysselsättning. Syftet med investeringsfunds­lagstiftningen är just att uppmuntra företagen att vid högkonjunkturer uppskjuta sina investeringar till tider då de är mer önskvärda från sysselsättningssynpunkt.

I prop. 1970: 41 föreslås åtgärder för att underlätta strukturomvandlingen inom textil- och konfektionsindustrierna (TEKO-industrierna) samt den manuellt arbetande glasindustrin. För TEKO-industrierna föreslås ett fyra-

årigt och för den manuella glasindustrin ett treårigt program i syfte bl. a. att främja export av de berörda branschernas produkter. Programmen skall finansieras med statsbidrag och med stilliga lånegarantier.

I motionerna I: 1012 och II: 1170 yrkas att företag inom glasindustrin under de tre år de i prop. 1970: 41 föreslagna stimulansåtgärderna skall utgå skall ha rätt att utnyttja investeringsfondsmedel för rationaliseringsinvesteringar. Motionärerna i motionerna I: 1014 och II: 1173 anser att TEKOföretag bör ha rätt utnyttja investeringsfondsmedel för omställnings- och upprustningsinvesteringar samt för exportprojekt inklusive marknadsinvesteringar.

Som framgår av den inledningsvis lämnade redogörelsen bygger förslagen i prop. 1970: 41 bl. a. på ett av TEKOutredningen i augusti 1969 avgivet delbetänkande Förslag om upphandling, export och utbildning på TEKOför området (Stencil I 1969: 6). Utredningen föreslog bl. a. vissa exportfrämjande åtgärder och att dessa åtgärder skulle finansieras bl. a. på det sätt som förordats i motionerna I: 1014 och II: 1173. Chefen för industridepartementet har i prop. 1970: 41 uttalat att TEKOförindustrierna inte bör ha generell rätt att fritt utnyttja investeringsfonderna för omställnings- och upprustningsinvesteringar. Han ansluter sig därvid till den av flera remissinstanser uttalade uppfattningen att ett genomförande av utredningens förslag skulle innebära en uttunning av investeringsfondernas roll som konjunktur-utjämnande medel. I fråga om investeringsfondernas användning för marknadsinvesteringar i utlandet påpekar departementschefen att Kungl. Maj:t enligt förordningen om investeringsfonder för konjunkturutjämning, om särskilda skäl föreligger, kan medge företag som driver rörelse i utlandet att ta investeringsfond i anspråk för kostnader som är avsedda att främja av-sättningen utomlands av varor som företaget tillverkar här i landet. Departementschefen hänvisar till att denna bestämmelse hittills inte tillämpats och anser sig efter samråd med chefen för finansdepartementet inte böra förorda någon utvidgning av bestämmelserna innan redan existerande möjligheter prövats.

Utskottet har tidigare vid upprepade tillfällen haft att ta ställning till motionsyrkanden syftande till en utvidgning av investeringsfondernas användningsområde. Därvid har utskottet hävdad den uppfattningen att investeringsfondernas primära uppgift är att utgöra ett verksamt medel i den konjunkturutjämnande politiken och att fonderna endast undantagsvis bör användas för annat ändamål. Utskottet anser sig inte ha anledning frånträda denna ståndpunkt. Det bör framhållas, att om investeringsfonderna tillfälligtvis tas i anspråk för investeringar i enstaka branscher med sysselsättnings-svårigheter på grund av begränsad konjunkturdämpning för branschen i fråga, som t. ex. fallet är med TEKOför- och glasindustrierna, torde detta inte innebära avsteg från syftet med investeringsfonderna. Det kan på grund av bristande utbildning, bosättningsförhållanden, åldersstruktur etc. medföra

svårigheter att snabbt flytta över arbetskraft till andra industrier även om högkonjunktur råder. Vad särskilt gäller glasindustrin skulle en rätt att utnyttja investeringsfundsmedel knappast få någon betydelse, eftersom enligt vad utskottet erfarit endast ett fåtal företag inom branschen gjort avsättningar till sådana fonder. Med hänsyn till det anförda anser utskottet sig inte kunna biträda yrkandena i motionerna.

Utskottet är väl medvetet om den ekonomiska försvagning som TEKO-industrierna och den manuellt arbetande glasindustrin utsatts för under senare år till följd av en hårdnande konkurrens från lågprisländer. Utskottets ställningstagande i den fråga som behandlas i förevarande betänkande innebär alltså inte att utskottet ställer sig avvisande till att man på allt sätt underlättar den strukturomvandling som är nödvändig för att öka lönsamheten i de berörda branscherna. Departementschefen betonar i prop. 1970: 41 att de föreslagna åtgärderna har karaktär av försöksverksamhet och bör ses som ett näringspolitiskt experiment för att utvärdera om staten med åtgärder av detta slag effektivt kan underlätta de omställningar inom en bransch som blir nödvändiga för att upprätthålla internationell konkurrenskraft. Vidare bör ihågkommas att TEKO-utredningen i sitt huvudbetänkande, som beräknas föreligga vid halvårsskiftet innevarande år, avser att framlägga en fullständig analys av struktur- och lönsamhetsproblematiken inom TEKO-industrierna. Resultatet härav kan medföra tillägg till de i prop. 1970: 41 föreslagna programmen.

Avslutningsvis vill utskottet erinra om att Kungl. Maj:t den 9 mars 1970 medgivit fyra företag, varav tre tillhörande TEKO-industrin, rätt att ta i anspråk de s. k. långa investeringsfonderna för investeringar i Boråsområdet. Beslutet motiverades av den omstrukturering och driftförändring som pågår inom TEKO-industrin och som påverkar Boråsområdet i särskilt hög grad. Av den kommuniké som finansdepartementet utfärdade med anledning av beslutet framgår att Kungl. Maj:t, för att underlätta denna omstruktureringssprocess och för att skapa möjligheter för ett mera differentierat sysselsättningsunderlag i Boråsområdet, är beredd att efter prövning i varje särskilt fall medge företag tillstånd att ta i anspråk investeringsfonder för sådana investeringar i Boråsområdet som igångsätts under tiden den 16 mars—den 31 december 1970. I sammanhanget bör erinras om att investeringsfonderna även år 1966 användes för att förstärka sysselsättningen i Boråsområdet. Beslutet gällde då företag, vilkas ansökningar inkom under tiden maj—december 1966 och fick till resultat att fondmedel fick tas i anspråk för investeringar på närmare 80 milj. kr.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet,
att riksdagen avslår

1) motionerna I: 1012 och II: 1170, i vad de hänvisats till
bevillningsutskottet,

2) motionerna I: 1014 och II: 1173, i vad de hänvisats till bevillningsutskottet.

Stockholm den 14 april 1970

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande

från första kammaren: herrar John Ericsson (s), Tistad (fp), Yngve Nilsson (m), Tage Johansson (s), Wirmark* (s), Levin* (fp), Gösta Jacobsson* (m), Paul Jansson* (s), Ove Karlsson* (s) och Johan Olsson* (cp); samt

från andra kammaren: herrar Magnusson i Borås (m), Brandt (s), Engkvist (s), fru Holmqvist (s), herrar Vigelsbo (cp), Kristenson* (s), Carlstein (s), Hammarsten (s), Ahlmark* (fp) och Börjesson i Falköping* (cp).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.